

Sygn. akt III USKP 55/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dawid Miąsik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania J.W.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w W.

o zwrot nienależnie pobranego zasiłku chorobowego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 czerwca 2021 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Ś. z dnia
15 kwietnia 2019 r., sygn. akt VII Ua (...),

**1. uchyla zaskarżony wyrok i zmienia poprzedzający go wyrok
Sądu Rejonowego w Ś. z 27 listopada 2018 r., sygn. akt IV U (...) w pkt I w ten sposób, że oddala odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w W. z 9 lutego 2018 r., (...) oraz w pkt II w ten sposób, że zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,**

2. zasądza od odwołującej się na rzecz organu rentowego kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów

**zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym i
kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Decyzją z 9 lutego 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w W. (organ rentowy) stwierdził, że wypłacony J. W. (ubezpieczona) zasiłek chorobowy za okres od 15 sierpnia 2016 r. do 8 października 2016 r. stanowił nienależnie pobrane świadczenie i zobowiązał ubezpieczoną do jego zwrotu wraz z ustawowymi odsetkami w łącznej wysokości 86.883,15 zł.

Sąd Rejonowy w Ś. wyrokiem z 27 listopada 2018 r., IV U (...) zmienił zaskarżoną przez ubezpieczoną decyzję w ten sposób, że stwierdził, iż wypłacony ubezpieczonej zasiłek chorobowy nie stanowił nienależnie pobranego świadczenia a ubezpieczona nie jest zobowiązana do jego zwrotu.

Sąd Rejonowy ustalił, że ubezpieczona była zatrudniona na podstawie umowy o pracę w Banku (...) w Z. W okresie od 1 sierpnia 2016 r. do 8 października 2016 r. ubezpieczona była niezdolna do pracy i wypłacano jej z tego tytułu zasiłek chorobowy. Od 25 maja 2014 r. ubezpieczoną łączyła umowa o świadczenie usług doradczych z Bankiem (...) S.A. w W. Ubezpieczona zgodnie z zawartą umową pełniła funkcję Członka Zarządu Banku (...) S.A. od 27 maja 2014 r. W ostatnich dniach zwolnienia (6 i 7 października) ubezpieczona świadczyła usługi doradcze i w związku z tym wystawiła rachunek nr (...) /14 ma kwotę 1200 zł, która stanowiła równowartość zryczałtowanego wynagrodzenia, jakie otrzymywała w związku z realizacją powyższej umowy. Świadczenie usług polegało na tym, że ubezpieczona otrzymała pocztą elektroniczną materiały do zaopiniowania, czytała je i wyrażała swoją opinię. Czynności te wykonywała w domu przed komputerem przez około 2 godziny. W poniedziałek 10 października 2016 r. ubezpieczona wróciła do pracy.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że odwołanie ubezpieczonej zasługiwało na uwzględnienie, gdyż organ rentowy nie wykazał, by ubezpieczona została pouczona o możliwości utraty prawa do pobierania świadczenia. W ocenie Sądu Rejonowego nie zostały spełnione przesłanki z art. 17 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia

społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1368 ze zm., dalej jako ustawa zasiłkowa), gdyż ubezpieczona w ramach wykonywania umowy o świadczenie usług otrzymywała wynagrodzenie zryczałtowane, które było niezależne od wykonywanych przez nią czynności. Posiłkując się także opinią biegłych, Sąd Rejonowy stwierdził, że nie ma podstaw do przyjęcia, iż ubezpieczona wykorzystywała zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z jego celem.

Apelacja wniesiona przez organ rentowy została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w Ś. z 15 kwietnia 2019 r., VII Ua (...). Sąd Okręgowy stwierdził, że chociaż ubezpieczona w okresie pobierania zasiłku chorobowego świadczyła usługi, za które pobrała wynagrodzenie, to wypłaconego jej zasiłku nie można uznać za świadczenie nienależnie pobrane, ponieważ organ rentowy nie pouczył ubezpieczonej o okolicznościach wyłączających prawo do pobrania tego rodzaju świadczenia.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniósł organ rentowy, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania ubezpieczonej, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu. Organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego: 1) art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że ubezpieczona nie utraciła prawa do zasiłku chorobowego wobec świadczenia przez nią pracy zarobkowej w okresie pobierania zasiłku; 2) art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm., dalej jako ustawa systemowa), przez ustalenie niezaistnienia po stronie powódki przesłanki wynikającej z tego przepisu, czyli świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenie co do okoliczności, warunkujących powstanie prawa do zasiłku chorobowego, skutkującego wystąpieniem po stronie ubezpieczonej obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia z ubezpieczenia chorobowego jako pobranego w złej wierze.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organu rentowego ubezpieczona wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna organu rentowego okazała się zasadna w stopniu uprawniającym Sąd Najwyższy do wydania orzeczenia reformatoryjnego (art. 398¹⁶ k.p.c.), chociaż niezasadny okazał się zarzut naruszenia art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika jednoznacznie, że Sąd drugiej instancji uznał, iż ubezpieczona naruszyła ten przepis, ponieważ „zgodnie z zawartą umową, świadcząc usługi doradcze, pobrała z tego tytułu wynagrodzenie”. W tej sytuacji podniesienie w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia tego przepisu przez przyjęcie, że ubezpieczona nie utraciła prawa do zasiłku chorobowego wskazuje na niezrozumienie przez organ rentowy istoty argumentacji, jaką kierował się Sąd drugiej instancji, oddalając apelację organu. Tymczasem u podstaw negatywnego dla organu rentowego rozstrzygnięcia leżało przekonanie Sądu drugiej instancji, że mimo utraty prawa do zasiłku chorobowego, świadczenie wypłacone ubezpieczonej nie mogło być kwalifikowane jako świadczenie nienależnie pobrane, ponieważ wbrew dyspozycji art. 84 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy systemowej organ rentowy nie pouczył ubezpieczonej – wypłacając jej zasiłek – o okolicznościach wyłączających prawo do pobrania tego rodzaju świadczenia.

W tym zakresie stanowisko Sądu drugiej instancji jest błędne. W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego, uwzględniającym specyfikę wypłaty zasiłków chorobowych polegająca na niewydawaniu przed rozpoczęciem ich wypłaty stosownej decyzji jak w przypadku świadczeń emerytalno-rentowych, wyjaśniono już, że na użytek żądania zwrotu zasiłków chorobowych, do których ubezpieczony utracił prawo w wyniku naruszenia art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej, nie stosuje się wymogu pouczenia, o którym mowa w art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 11 września 2019 r., OSNP 2020 nr 10, poz. 112; z dnia 12 września 2018 r., III UK 124/17, LEX nr 2549437; z 30 września 2020 r., I UK 98/19, LEX nr 3067436.). Jak wyjaśniono w wyroku Sądu Najwyższego z 24

lutego 2021 r., III USKP 31/21 (LEX nr 3123199) świadomość nienależności świadczenia może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia, bądź też może wynikać z zawinionego działania osoby, która spowodowała wypłatę świadczeń. Świadomym wprowadzeniem w błąd jest umyślne działanie świadczeniobiorcy, które ma postać zamiaru bezpośredniego lub zamiaru ewentualnego. W rozumieniu art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, błąd stanowi następstwo świadomego działania pobierającego świadczenie, determinowanego wolą wywołania przekonania po stronie organu, że zostały spełnione warunki nabycia prawa do świadczenia lub świadczenia o określonej wysokości. Ów błąd wiąże się zawsze z pierwotną wadliwością rozstrzygnięć organu rentowego lub odwoławczego, a jego istotną cechą konstrukcyjną, odróżniającą od innych uchybień, jest istnienie fałszywego wyobrażenia organu o stanie uprawnień wnioskodawcy, wywołanego na skutek świadomego zachowania osoby pobierającej świadczenie. Jednocześnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego zakreśla się szeroko ramy zachowań kwalifikowanych jako świadome wprowadzenie w błąd organu rentowego lub odwoławczego. Zalicza się do nich zarówno bezpośrednie oświadczenie nieprawdy we wniosku o świadczenie, jak i przemilczenie przez wnioskodawcę faktu mającego wpływ na prawo do świadczenia, złożenie wniosku w sytuacji oczywiście nieuzasadniającej powstania prawa do świadczenia oraz okoliczność domniemanego współdziałania wnioskodawcy z innymi podmiotami we wprowadzeniu w błąd organu rentowego.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, które nie ma charakteru jednostkowego, wskazuje się, że świadczenia z chorobowego ubezpieczenia społecznego mają umożliwić leczenie osobie niezdolnej do pracy, czego konsekwencją jest niemożność wykonywania pracy w okresie zwolnienia lekarskiego, a uświadomienie tego (celu udzielonego zwolnienia lekarskiego) - jako faktu powszechnie znanego - nie wymaga żadnego dodatkowego pouczenia. Jeżeli zatem ubezpieczona, jak w niniejszej sprawie, przedłożyła zaświadczenia lekarskie (ZUS ZLA), a jednocześnie, co ustalono bezspornie w niniejszym postępowaniu, w końcówce okresu objętego tym zaświadczeniem świadczyła pracę zarobkową, to wprowadziła w ten sposób organ rentowy w błąd co do okoliczności warunkujących powstanie prawa do

zasiłku chorobowego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 lipca 2017 r., I UK 287/16, LEX nr 23824480; z dnia 12 września 2018 r., III UK 124/17, LEX nr 2549437; z dnia 29 stycznia 2019 r., III UK 11/18, LEX nr 2618556; z dnia 13 czerwca 2019 r., III UK 157/18, LEX nr 2688343; z 11 września 2019 r., III UK 217/18, OSNP 2020 nr 10, poz. 112).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, oddalając odwołanie ubezpieczonej od decyzji organu rentowego wydanej w niniejszej sprawie.